

עירוב חצרות

בקהילות בהן מתפללים ערבית של ליל פסח מבעוד יום, עושים עירובי חצרות לפני יברכו, ובקהילות המאחרות להתפלל ערבית בלילה, עושים כן לפני תפלת מנחה או קבלת שבת. הרב או החשוב שבקהל, עולה להאלמעמער (בימה), נוטל את המצה ומוסרה לידי השמש או אחד מבני הקהילה ואומר לו מלשון הקודש (או בשפה אחרת המובנת להם):

זְכֵה בְּעֵרוֹב זֶה לְאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּרִים פֹּה עִמָּנוּ וְשִׁבּוּאוֹ לְדוֹר בְּמִשְׁךָ

הַשָּׁנָה בְּעִיר הַזֹּאת שְׂיִסְמְכוּ עָלָיו לְטַלְטַל עַל יְדוֹ מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים

טובים הבאים:

השמש מגביה את המצה טפח ומתכוון לזכות עבורם ואומר: הֲרִינִי זֹכֶה!

הרב נוטל את המצה מידי השמש ומברך בקול רם

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת

עירוב:

(אין לברך בשם ומלכות בבית כנסת בעיר שעושים בה עירוב חצרות כללי מטעם רבני העיר):
אם כבר נעשה עירוב כללי בעיר - צריך לעשות תנאי כדי שלא להרוס את העירוב הכללי.
(עי' ביאור הלכה סי' שס"ו ד"ה מברך, ע"פ שו"ת חכם צבי ו'; ובערוך השלחן שס"ח, ז.)

וממשיך ואומר

בְּדֵן עֵרוֹבָא יְהֵא שָׂרָא לְנָא לְאַפּוֹקִי וְלַעֲיּוּלִי וְלְטַלְטוּלִי בְּרַחוּבוֹת וְהַחֲצוֹת

וְהַבְּתִים וּמַהַבְּתִים לְחֲצוֹת וְהַרְחוּבוֹת וּמַהַרְחוּבוֹת וְהַחֲצוֹת לְבְּתִים וּמַבְּתִית

לְבֵית וּמַחְצֵר לְחֲצֵר וּמַגְגֵּ לְגַג וּמַהַבְּתִים וְהַחֲצוֹת לְגִזּוֹת וּלְכָל-אַתֵּר

דְּצָרִיף לָן בְּכָל-שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה וְיָמִים טוֹבִים לָנוּ וּלְכָל-הַדְּרִים

וְהַעֲתִידִים לְדוֹר בְּעִיר הַזֹּאת:

בכמה מקומות הורגלו לקרוא כן מתוך נוסח הרשום ביממורבוך' המונח על הבימה. אין באמירה זו נוסח אחיד, ויש אומרים זאת בנוסחים אחרים. מניחים את העירוב בבית הכנסת במקום משומר שלא יאבד ושלא יאכלוהו עכברים או מזיקים אחרים, ונהגו לתלותו סמוך לתקרה במערב בית הכנסת במקום גלוי לעין בתוך קופסת עץ מפוארת, שדלתה בצורת מגן דוד וניתן לראות דרכה את המצה. אם התעפשה מצת העירוב במרוצת השנה או התליעה, עושים מחדש עירוב חצרות כפעם בפעם, כפי הצורך. [ולא בכל ערב שבת (אא"כ חוששים לדיירים חדשים ולגר

עירוב תבשילין

An עירוב תבשילין is performed in the following manner; one takes a piece of מצה or חלה, places some cooked or roasted meat upon it, raises it, and recites the following:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת

עֲרוּב:

Then the following declaration is recited:

בְּהֵדִין עֲרוּבָא יְהֵא שְׂרָא לְנָא לְמִיפָא וּלְבִשְׂלָא וּלְאַטְמָנָא וּלְאַדְלָקָא שְׂרָגָא

וּלְמַעְבַּד כָּל-צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טְבָא לְשַׁבְּתָא לָנוּ וּלְכָל-הַדְּרִים בְּעִיר הַזֹּאת

“By means of this עירוב may we be permitted to bake, cook, keep food warm, kindle lights and prepare on the festival all that we require for the שבת, we and all the inhabitants of this city.”

The עירוב תבשילין is preserved until שבת, when the portion of the מצה or חלה is used as לחם משנה for the for the first two meals and eaten at the סעודה שלישית. Some eat it at the סעודה שנייה.

¹ הדלקת נרות

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו

וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק

נֵר שָׁל-שַׁבָּת:

לשבת

וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק

נֵר שָׁל

בשש רגלים וראש השנה:

In אשכנז a Shabbos Lamp was used to “bench light”. If a Shabbos Lamp is unavailable, one lights two candles. If one completely forgot to light candles ערב שבת - one must light an additional candle from then on. The מנהג of lighting a candle for everyone in the family is a late מנהג חסידים, not מנהג אשכנז. On יום טוב, the מנהג פפד"מ and most places, was to light candles before the סעודה. Unlike on שבת, when one must light before the ברכה, there was no such insistence on יום טוב. In Holland, the מנהג on יום טוב was to light prior to going to synagogue.

(בערב שבת: שַׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל) יוֹם טוֹב: וְצִוְנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל הַכִּפּוּרִים:

ביום הכיפורים: (בערב שבת: שַׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל) יוֹם

בכל יום טוב² ובימים נוראים (חוץ משביעי ואחרון של פסח) אומרים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

קבלת שבת

The מנהגי פפדי"מ introduced קבלת שבת into official שמשון רפאל הירש is the one who opposed additions to טירחא דציבורא, which were not instituted by חז"ל, because of תפילה בציבור. Nevertheless, the congregation over which רבי נתן אדלר opposed reciting קבלת שבת, which at the time was not widespread. It was only said by individuals which called themselves 'חברי מקבלי שבת', (which dates back to the time of [יוסף אומץ] שנת ש"צ). Before רב הירש's time, one said ברכו immediately after (מזמור שיר to begin with מנהג קהילת פראג and ספרדים). Even after רב הירש brought קבלת שבת into the synagogue as a fixed רבי נתן אדלר's synagogue continued his מנהג not to recite it. There is no חיוב להלכה to recite קבלת שבת, but it is a prevalent מנהג, which has the דין of מנהג ישראל תורה according to various פוסקים. If someone has the מנהג to recite (מנהג אשכנז as in done in יום טוב שחל להיות בערב שבת including on every שבת), one may even recite it in a non-אשכנזי synagogue. However, once the צבור begins ברכו etc., one should skip the remaining קבלת שבת and oren with them.

In פפדי"מ they differentiated between older and newer מנהגים, (for this reason, for the last sixty ראש השנה on תקיעות, the בעל תוקע does not stand next to the אלמעמער as he does in the first forty תקיעות, but stands next to the רב's place). סדר קבלת שבת is a new addition, however the recitation of תהלים before תפילה is said before שחרית every day. Therefore לכה דודי which is a relatively new מנהג is said from the אלמעמער, whereas the תהלים are said from the עמוד. In ליטא the מנהג was to recite the entire קבלת שבת, including נרננה at the עמוד, (possibly because of the גר"א's מנהג not to recite it at all).

² The term ימים נוראים, "Days of Awe", in connection with ראש השנה and יום כפור was first employed by the מהרי"ל. (The World of Prayer Volume II pg. 172)

³ סדר קבלת שבת נאמר תיכף אחר מנחה, ואין אומרים 'עלינו' אחר מנחה. אחר מנחה של יום ו' מקבלים את השבת לפי הסדר שלפנינו. וכן נוהגים גם כשחל יום טוב בערב שבת או בשבת, בלא דילוגים כלל אבל אין אומרים סדר קבלת שבת ביום כפור שחל בשבת. מזמורי קבלת שבת ילכו נרננה וגוי' נאמרים לסירוגין, היינו פסוק אחד אומר החזן בקול רם ואת הפסוק שאחריו אומר הקהל בקול רם, וחוזר חלילה עד סיום המזמורים. וראוי לקהל לומר בלחש גם את פסוקי החזן, ולחזן לומר גם את פסוקי הקהל. החזן מתפלל בלי טלית להורות שאין זה מעיקר התפלה.

צה חזן לְכוּ נְרַנְנָה לַיְי נְרִיעָה לְצֹר יִשְׁעֵנוּ:
 קהל נִקְדְּמָה פָּנָיו בְּתוֹדָה בְּזִמְרוֹת נְרִיעֵ לֹו:
 חזן כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל-כָּל-אֱלֹהִים:
 קהל אֲשֶׁר בִּידוֹ מַחְקְרֵי-אָרֶץ וְתוֹעֲפֹת הַרִים לֹו:
 חזן אֲשֶׁר-לֹו הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וַיִּבְשֹׁת יַדָיו יִצְרוּ:
 קהל בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נְבָרְכָה לְפָנֵי-יְיָ עֲשֵׂנוּ:
 חזן כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וְאַנְחָנוּ עִם מְרַעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם-בְּקִלּוֹ
 תִּשְׁמָעוּ:

קהל אֶל-תִּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כְּמַרְיָבָה כְּיוֹם מִסָּה בַמִּדְבָּר:
 חזן אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחַנוּנֵי גַם-רָאוּ פִּעְלֵי:
 קהל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְאֶקוּט בְּדוֹר וְאֶמַר עִם תַּעֲי לִבְבִּי הֵם וְהֵם לֹא-יִדְעוּ
 דְרָכָי:

חזן [קהל יחדיו] אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי בְּאִפִּי אִם-יָבֹאוּ אֶל-מְנוּחָתִי:

צו חזן שִׁירוּ לַיְי שִׁיר חֲדָשׁ שִׁירוּ לַיְי כָּל-הָאָרֶץ:
 קהל שִׁירוּ לַיְי בְּרָכוּ שְׁמוֹ בְּשָׂרוֹ מִיוֹם-לְיוֹם יִשְׁוֹעָתוֹ:
 חזן סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל-הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו:
 קהל כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל-כָּל-אֱלֹהִים:
 חזן כִּי וְכָל-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְי שְׁמִים עָשָׂה:
 קהל הוֹדוּ-וְהִדְר לְפָנָיו עַז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ:
 חזן הָבוּ לַיְי מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיְי כְּבוֹד וְעֹז:

³ לפני קבלת שבת בפרוודור בית הכנסת, או בחדר סמוך, מתעטף האבל (בתוך שבעה) בטלית בעטיפת ישמעאלים, דהיינו ששנטרו ופיו מכוסים ועיניו גלויות, וכך נשאר מעוטף. אם לא התפלל מנחה, מתפלל בפרוודור בעיטוף זה.

אמר שמואל, ... כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה [חוטמו ושפמו וזקנו מכוסה]. (גמ' מועד קטן כד.)

קהל הָבֹו לַיִ כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ-מִנְחָה וּבֵאוּ לְחִצְרוֹתָיו:
חזו השִׁתְחַוּוּ לַיִ בְּהַדְרַת-קֹדֶשׁ חִילוּ מִפְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:
קהל אָמְרוּ בְּגוֹלָם וַיִּ מֶלֶךְ אֶף-תִּכְוֹן תִּבֵּל בַּל-תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים
בְּמִישָׁרִים:

חזו יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֵאוּ:
קהל יַעֲלֹו שָׁדֵי וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ אֲזוּ יִרְנְנוּ כָל-עַצִּי-יַעַר:
ח' [נ' יחדיו] לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפֹט הָאָרֶץ יִשְׁפֹט-תִּבֵּל בְּצֶדֶק וְעַמִּים
בְּאִמּוֹנָתוֹ:

חזו יְיָ מֶלֶךְ תִּגַּל הָאָרֶץ יִשְׁמְחוּ אֵיִם רַבִּים: צ

קהל עֲנֵן וְעַרְפֵּל סְבִיבֵיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כְּסֵאוֹ:

חזו אֵשׁ לִפְנֵי תִלְדָּ וְתִלְהֵט סְבִיב צָרֵיו:

קהל הַאִירוּ בְּרַקְיוֹ תִבֵּל רְאֵתָהּ וּתְחַל הָאָרֶץ:

חזו הָרִים כְּדוֹנָג וְנִמְסוּ מִלְּפָנֵי יְיָ מִלְּפָנֵי אֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ:

קהל הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צֶדֶקוֹ וּרְאוּ כָל-הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ:

חזו יִבְשׂוּ וְכָל-עַבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בְּאֵלִילִים הַשִּׁתְחַוּוּ-לוֹ כָּל-

אֱלֹהִים:

קהל שְׁמַעָה וְתִשְׁמַח וְצִיּוֹן וְתִגְלָנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפִּיךְ יְיָ:

חזו כִּי-אַתָּה יְיָ עָלִיוֹן עַל-כָּל-הָאָרֶץ מְאֹד נְעֻלִיתָ עַל-כָּל-אֱלֹהִים:

קהל אֶהְבִּי יְיָ שְׂנֵאוֹ רַע שְׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רָשָׁעִים יִצִּילֵם:

חזו ⁴ אֹרֶז־זָרַע לְצַדִּיק וְלִישְׂרֵי־לֵב שְׂמַחָה:

קהל ואחר כך חזו שְׂמַחֵו צַדִּיקִים בֵּינֵי יְהוּדוֹ לְזָכַר קִדְשׁוֹ:

צח חזו מְזֻמָּר שִׁירוֹ לִיל וְשִׁיר צִדְקָתוֹ כִּי־נִפְלְאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה־לוֹ יְמִינוֹ

וְזָרַע קִדְשׁוֹ:

קהל הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גְּלָה צַדִּיקָתוֹ:

חזו ⁵ זָכַר חֲסִדוֹ וְנֶאֱמֹנָתוֹ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל־אֶפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת

אֱלֹהֵינוּ:

קהל הִרְיֵעוּ לִי כָּל־הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמְרוּ:

חזו זַמְרוּ לִי בְּכַנּוֹר בְּכַנּוֹר וְקוֹל זְמִרָה:

קהל בְּחִצְצָרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיֵעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ:

חזו יְרַעַם הַיָּם וּמְלֵאוּ תַבֵּל וַיִּשְׁבִּי בָהּ:

4 אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יֶצְחָק . . . לֹא הִכַּל לְאֹרְחָה, וְלֹא הִכַּל לְשִׂמְחָה, צַדִּיקִים לְאֹרְחָה, וַיִּשְׂרִים לְשִׂמְחָה. צַדִּיקִים

לְאֹרְחָה, דִּכְתִּיב: 'אֹרֶז־זָרַע לְצַדִּיק וְלִישְׂרֵים לְשִׂמְחָה, דִּכְתִּיב: 'וְלִישְׂרֵי־לֵב שְׂמַחָה:'. (גמ' תענית טו.)

5 אֵימַתִּי רָאוּ כָּל־אֶפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר. (גמ' מגילה יא.)

קהל נְהָרוֹת יִמְחֹאוּ-בָּךְ לְחַד הָרִים יִרְנְנוּ:

חזו [קהל יחדיו] לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא לְשֹׁפֵט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט-תִּבְּל בְּצַדִּיק וְעַמִּים בְּמִישָׁרִים:

חזו צט יְיָ מֶלֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תִּנּוּט הָאָרֶץ:

קהל קי יְיָ בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרֵם הוּא עַל-כָּל-הָעַמִּים:

חזו יודו שִׁמְךָ גָּדוֹל וְנוֹרָא קְדוֹשׁ הוּא:

קי ועז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אֶתְּה בּוֹנֵנֵת מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בֵּין עַקֵּב וְאֶתְּה

עֲשִׂיתָ:

חזו רוממו יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַדָּם רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:

קהל ⁶מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְכֹהֲנָיו וְשִׁמּוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ קִרְאִים אֶל-יְיָ וְהוּא

יַעֲנֵם:

חזו בְּעַמּוּד עָנָן יִדְבַר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ עֲדוֹתָיו וְחַק נִתַּן-לָמוֹ:

קהל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְּה עֲנִיתָם אֵל גִּשָּׁא הָיִיתָ לָהֶם וְנִקְּם עַל-עֲלִילוֹתָם:

חזו [וקהל יחדיו] רוממו יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַר קְדָשׁוֹ כִּי-קְדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

6 אמר [שמואל] לפניו, רבונו של עולם, שקלתני כמשא ואהרו, דכתיב: 'משא ואהרן ו בכהניו ושמואל

בקראי שמוי. (גמ' תענית ה:)

נהגו לישוב גם באמירת 'מזמור לדוד'.

כט

חזן מְזַמֵּר לְדָוִד הָבֹו לִי בְנֵי אֱלִים הָבֹו לִי כְבוֹד וְעֹז:

קהל הָבֹו לִי כְבוֹד שְׁמוֹ הַשְּׁתַחֲוֹ לִי בְהַדְרַת-קֹדֶשׁ:

חזן קוֹל יְיָ עַל-הַמַּיִם אֶל-הַכְּבוֹד הַרְעִים יְיָ עַל-מַיִם רַבִּים:

קהל קוֹל-יְיָ בַפֶּחַח קוֹל יְיָ בְּהַדָּר:

חזן קוֹל יְיָ שִׁבְרַ אַרְזִים וַיִּשְׁבַּר יְיָ אֶת-אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן:

קהל וַיִּרְקִידֶם כְּמוֹ-עֵגֶל לְבָנוֹן וַיִּשְׂרִיז כְּמוֹ בֶן-רֵאמִים:

חזן קוֹל-יְיָ חִצָּב לְהַבֹּת אֵשׁ:

קהל קוֹל יְיָ יַחֲלִיל מִדְּבַר יַחֲלִיל יְיָ מִדְּבַר קֹדֶשׁ:

חזן קוֹל יְיָ וַיַּחֲלִל אֵילֹת וַיַּחֲשֵׁף יַעֲרֹת וּבְהִיכְלוֹ כָּלוּ אִמֵּר כְּבוֹד:

קהל יְיָ לְמַבּוּל יֵשֶׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם:

חזן [קהל יחדיו] יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ וַיְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

⁷ החזן עולה אל האלממעמער (בימה) ומנגן 'לכה דודי' בנעימה, נשאר שם גם לאמירת שני המזמורים

7 החזן עולה אל הבימה רק באמירת 'לכה דודי'. רבי שלמה זלמן גייגר מפרנקפורט נימק בספרו 'דברי קהלת' (עמ' 06) שעושים כן "להורות שאין זה מעיקר התפילה", וזאת כיון שאמירת 'לכה דודי' היא מנהג מאוחר. רבי אביגדור אונא בספרו 'ממנהגי יהדות אשכנז' הביא גם כן כי זהו מנהגם של קהילות אשכנז, ש"לשירת לכה דודי עובר הש"ץ ממקומו שעל-יד העומד אל הבימה".

מזמור שיר ליום השבת ויד' מלך. הציבור מזמר יחד עם החזן, ולא אחריו, את חרוזי לכה דודי.

לכה דודי⁸

ראשי החרוזים שלמה הלוי

לְכָה דוּדִי לְקִרְאֵת כֹּלָה פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָהּ:

שְׁמֹר וְזָכֹר בְּדַבּוּר אֶחָד

הַשְּׁמִיעֵנוּ אֵל הַמִּיחָד

יְיָ אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד

לְשֵׁם וְלִתְפִאֲרֹת וְלִתְהִלָּה:

לְכָה דוּדִי לְקִרְאֵת כֹּלָה פְּנֵי שַׁבָּת

נְקַבְּלָהּ:

לְקִרְאֵת שַׁבָּת לְכוּ וְנִלְכֶה

כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה

מֵרֵאשׁ מְקַדָּם נְסוּכָה

סוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תִּחְלָה:

לְכָה דוּדִי לְקִרְאֵת כֹּלָה פְּנֵי שַׁבָּת

נְקַבְּלָהּ:

מְקַדָּשׁ מְלֶךְ עִיר מְלוּכָה

קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה

רַב לָךְ שַׁבַּת בְּעַמְּךָ הַבְּכָא
וְהוּא יִחְמַל עָלֶיךָ חֶמְלָה:

נְקַבְּלָהּ:

לְכָה דוּדֵי לְקִרְאָת פְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת

הַתְּנַעֲרֵי מֵעֶפֶר קוּמֵי

לְבָשֵׁי בְּגָדֵי תַפְאָרְתְּךָ עַמִּי

עַל-יַד בֶּן-יִשְׂרָאֵל בֵּית הַלְּחָמִי

קָרְבָה אֶל-נַפְשֵׁי גְאֻלָּהּ:

נְקַבְּלָהּ:

לְכָה דוּדֵי לְקִרְאָת פְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת

הַתְּעוֹרְרֵי הַתְּעוֹרְרֵי

כִּי בָא אֹרֶךְ קוּמֵי אֹרֵי

עוֹרֵי עוֹרֵי שִׁיר דְּבָרֵי

כְּבוֹד יְיָ עָלֶיךָ נִגְלָה:

נְקַבְּלָהּ:

לְכָה דוּדֵי לְקִרְאָת פְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת

לֹא תִבּוֹשֵׁי וְלֹא תִקְלָמֵי

מָה תִשְׁתַּחֲוֶי וּמָה תִתְהַמֵּי

בְּךָ יִחַסּוּ עַנְיֵי עַמִּי

וּנְבִנְתָה עִיר עַל-תְּלָהּ: לָכֵּה דוֹדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

וְהָיוּ לְמִשְׁפָּה שְׂאֵסִיף

וְרָחֲקוּ כָּל-מִבְּלָעִיף

יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ

בְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל-כָּלָהּ: לָכֵּה דוֹדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

יְמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי

וְאֵת-יְיָ תַעֲרִיצִי

עַל יַד-אִישׁ בֶּן פְּרָצִי

וּנְשַׁמְחָה וְנִגְיָלָהּ: לָכֵּה דוֹדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

לפני 'בואי בשלום' (בקהילות שמקדימות לקבל שבת בעוד היום הגדול, לפני 'ברכו' של ערבית), מכריז השמש :
'לקראת אבל'. הרב עם אחד מחשובי הקהל יוצאים אליו. הרב אומר לו: 'הכנס', ומוליכו פנימה, אל מקום ישיבתו,
שונה ממקומו הקבוע. בעת כניסת אבל והליכתו למקומו, אומר הציבור לאבל:

הַמָּקוֹם יִנַּחַם אוֹתְךָ (אֶתְכֶם) בְּתוֹךְ שְׂאֵר אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַם:

¹⁰ ⁹ וכשמגיע למאמר 'בואי בשלום' חזן וקהל עומדים ופניהם למערב ומנגנים.

במלות 'בואי כלה' הראשונות פונים לדרום, ובשניות למזרח. וכן החזן, ומנגן כשפניו למזרח ילכה דודי האחרון:

9 a) to the west anti-clockwise until the last generation, was to turn for בשלום (by first turning north), b) for the first בואי כלה to bow to the south, c) for the second בואי כלה to bow to the east. (pg. 61 דברי קהלת).

10 In בשלום, בואי בשלום is always sung first by the congregation/choir and then by the חזן. The Composer Japhet wrote it down in this manner in his notes on לכה דודי.

בואי בשלום עֲטַרְת בַּעֲלָה

גַם בְּשִׂמְחָה וּבְצַהֲלָה

תוֹךְ אַמוּנִי עִם סָגְלָה

בואי כלה בואי כלה: לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה:

החזן והקהל ממשיכים לזמר: 'בואי בשלום' (בקהילות המקדימות ערבית בעוד יום, החזן פותח ב'ברכו') ומקבלים עליהם את השבת, ואז האבל מסיר את הטלית מעל פניו, ונשאר מעוטף בטלית כדרך העולם, עד גמר ערבית.

¹¹ נהגו לישוב גם באמירת 'מזמור שיר ליום השבת'

צב מזמור שיר ליום השבת:

טוֹב לְהַדוֹת לִי וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֲלֵיוֹן:

לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר חֲסִידְךָ וְאַמוּנָתְךָ בְּלִילוֹת:

עָלִי-עֲשׂוֹר וְעָלִי-נָבֵל עָלִי הַגִּיוֹן בְּכַנּוֹר:

כִּי שִׁמְחַתְנִי יִי בַּפְּעֻלָּךְ בְּמַעֲשֵׂי יְדֶיךָ אֲרַנֶּן:

מִה-גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ יִי מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ:

אִישׁ-בָּעַר לֹא יֵדַע וְכֹסִיל לֹא-יִבִּין אֶת-זֹאת:

בַּפֶּרֶחַ רִשְׁעִים וְכִמוֹ עֹשֵׁב וַיִּצְיָצוּ כָּל-פְּעֻלֵי אֹן לְהַשְׁמִדֵם עַד־עַד:

וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָם יִי:

כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יִי כִּי-הִנֵּה אֵיבֶיךָ יֵאָבְדוּ וְתִפְרְדוּ כָּל-פְּעֻלֵי אֹן:

וְתִרְם כְּרֵאִים קִרְנֵי בְּלִתֵּי בְּשִׁמְךָ רַעֲנָן:

וּתְבַט עֵינַי בְּשׁוּרֵי בְקָמִים עָלַי מֵרַעִים תִּשְׁמַעֲנָה אֲזִנִּי:

¹² צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:

שְׁתוּלִים בְּבֵית יי בְּחֲצֵרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ:

עוֹד יִנוּבּוֹן בְּשִׁיבָה דְשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ:

לְהַגִּיד כִּי-יֵשֶׁר יי צוּרֵי וְלֹא-עֲלָתָה עוֹלָתָה בּוֹ:

¹³ זג יי מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יי עֵז הַתְּאֹזֵר אֶף-תִּכּוֹן תִּבְל בַּל-תִּמּוֹט:

נִכּוֹן כִּסְאָךְ מֵאֵז מַעוֹלָם אָתָּה:

נִשְׂאוּ נְהָרוֹת ו יי נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְכֵּים:

מִקְלוֹת ו מֵים רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי-יַם אֲדִיר בְּמָרוֹם יי:

עֲדַתִּיךְ ו נֶאֱמָנוּ מְאֹד לְבֵיתֶךָ נְאוּה־קֹדֶשׁ יי לְאַרְךָ יָמִים:

בסוף יה' מלך' אומרים קדיש יתום לצד עמוד החזן. אומרו 'אהרציטי' של שבת, ואם אין של שבת אומרו 'אהרציטי' של ערב שבת, ואם אין 'אהרציטי' אומרו אבל, ואם אין אבל אומרו מי שאין לו אב ואם.

יתום (קטן) כורע. יתגדל ויתקדש זוקף שמייה רבא (קהל אמן) בעלמא דברא כרעותה

וימליך מלכותה בחיכוך וביומיכוך ובחיי דכל-בית-ישראל בעגלא ובזמן

קריב: ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)

12 דרש רבי חניא בר לולייני, מאי דכתיב: 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה':? אם נאמר תמר למה נאמר ארז, ואם נאמר ארז למה נאמר תמר? אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר, מה תמר, אין גזעו מחליף, אף צדיק חס ושלוש אין גזעו מחליף, לכך נאמר ארז. אילו נאמר ארז, ולא נאמר תמר, הייתי אומר, מה ארז אין עושה פירות, אף צדיק חס ושלוש אין עושה פירות, לכך נאמר תמר ונאמר ארז. (גמ' תענית כה., בבא בתרא פ:)

13 בשבת חזון שרים את ד' מלך בניגון 'אלי ציון', ובפסוק 'עדתיך' חוזרים לניגון שבת.

יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרְךְ לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָּא וּבְנִשְׁימָה אַחֲרֵת מוֹסִיפִים יִתְבַּרְךְ

יתום (קטן) כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא

ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיא דקדשא יתום (קטן) כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא

לאחריו).

לְעֵלְמָא מְכַל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא

דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא: יתום (קטן) כורע וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן-שְׁמֵיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל

אָמֵן)

יתום (קטן) פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת

פונה לשמאלו ואומר עשה שלום במרומיו פונה לימינו ואומר הוא יעשה שלום עלינו

ושוחה לפניו ואומר וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

ביום טוב שני מזמרים, אבל לא ביום טוב שני שחל להיות בשבת

(בארץ ישראל שאין להם¹⁴ יום טוב שני, (חוץ מיום טוב שני של ראש השנה), מזמרים ביום טוב ראשון):

14 והשתא דינדעינן בקביעא דינרְחָא, מאי טעמא עבדינן תרי יומי (יום טוב שני של גלויות)? משום דשְׁלַחוּ מִתָּם

[א"י], הִזְהָרוּ בְּמִנְהַג אַבוּתֵיכֶם בִּידֵיכֶם, זְמַנֵּי דְגִזְרֵי הַמְּלָכוּת גִּזְרָה וְאַתִּי לְאֶקְלִיקוּלִי. (גמ' ביצה ד:)
states the following: "Only the crassly ignorant and limited mind will find cause for rejoicing in the fact that we need no longer entertain doubts concerning the correct date for the beginning of each month. For this our present certainty is a consequence of the deplorable fact that, exiled from our land and dispersed throughout the world, we no longer have that duly-constituted body of representatives who would have the authority to proclaim as holy for all of us the beginnings of each month on the basis of their own observation of each ראש חודש. Thus our ראשי ראשי and מועדים would have lost their fundamental character of 'appointed seasons' by virtue of which alone they can be truly consecrated as 'our own' ראשי חדשים and our own appointed seasons for communion with God, were it not for the provident action taken by הלל הקטן. This great sage ordained the permanent fixing of the beginnings of our months in advance for all the days of our dispersion until that time when we shall be reunited once again upon our own soil. But the very fact that the beginnings of our months and therefore our מועדים have been fixed in advance on the basis of an unchanging calendar cycle represents a real danger. For in this manner our months and מועדים would lose their basic character of 'freely appointed' season between God and His people, were it not for the second days appended to each יום טוב. . . It is therefore entirely true that, for Israel in exile, only the observance of a second day will ensure the hallowed, truly Jewish character of the original first day." (שמות יב:ב) [The World of Prayer Volume II pg. 135]

במדבר כד:ה ¹⁵ מה־טבו אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:

תהלים ה:ח וְאֲנִי בְרַב חֶסֶדְךָ אָבֹא בֵיתְךָ אֲשַׁתְּחֹה אֶל־הַיְכָל קִדְשֶׁךָ
בִּירְאָתְךָ:

כו:ח יְיָ אֱהַבְתִּי מְעֹז בֵּיתְךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ:
וְאֲנִי אֲשַׁתְּחֹה וְאֶכְרַעַה אֶבְרָכָה לִפְנֵי־יְיָ עֹשִׂי:

טו:יד וְאֲנִי תִפְלֵתִי־לְךָ וַיְיָ עֵת רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב־חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאֵמֶת יִשְׁעֶךָ:

קריאת שמע וברכותיה לשבת וליום טוב

בלילי שבתות חול המועד אין אומרים מערבות.

15 מה טובו is comprised of פסוקים which were not originally meant for choral singing (unlike יגדל and עולם אדון עולם which are פיוטים). The singing of מה טובו on שני יום טוב was established as late as the nineteenth century. One is not allowed to prepare from one day of טוב to next, and therefore the מנהג became to postpone טוב ערבית in order to delay ones arrival and טוב יום preparations at home. To utilize the extra time in synagogue efficiently, the choir sings מה טובו. The same reason applies to first day טוב יום when it occurs on שבת מוצאי שבת. However, on שני שחל יום טוב שבת (On שבת to יום טוב) is omitted, since one is permitted to prepare from מה טובו, מה טובו (On שבת to יום טוב) is sung only on שני יום טוב even in ישראל.)

The concept of טוב שני does not exist in ארץ ישראל and therefore the question was asked should one the choir sing מה טובו? One is actually supposed to recite מה טובו every time one enters the synagogue. The decision was made to sing מה טובו even on first day טוב יום, so as not to lose the מנהג altogether. and by doing so, מה טובו is sung at least six times a year.

¹⁶חזן מאריך

באמירת 'ברכו':

¹⁷בְּרַכּוּ

16 בשבת שמוציאין שני ספרי תורה (ראש חודש, שבת חנוכה, ארבע פרשיות [שקלים, זכור, פרה, חודש]), מנגנים ברכו בניגון מיוחד. וכן יש ניגון מיוחד ליום טוב וניגון מיוחד לימים נוראים.

17 It is also to lengthen the recital of ברכו. It is also practised among some טוב שם כתר שם טוב (ספרדים) (כמבואר בספר כתר שם טוב שם כתר שם טוב). Though many ספרי הלכה, speak of being 'מאריך בברכו', especially at certain times (i.e. מוצאי שבת), nevertheless it seems to have all but disappeared, except for the special elongated ברכו chanted on לילי ימים נוראים. See the שער תשובה רצג:ב which mentions the great סגולה to be מאריך when saying ד" ברוך ד" מוצאי שבת. (בשם הלכות גדולות, ברכי יוסף, on 'המברך לעולם ועד (רב האי גאון and רבי חיים ויטאל

בעוד החזן אומר 'ברכו' אומר הקהל בלחש : יְתַבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח אֵין אֱלֹהִים: תהלים סח:ה סלו
וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת בְּיַהּ שְׁמוֹ
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁהוּא רֵאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעְדָּיו וְעַלְזוֹ לְפָנָיו: וּשְׁמוֹ מְרוֹמֵם
עַל-כָּל-בְּרָכָה וַתְּהִלָּה:

אֵת - יי כשמנגן החזן השם יאמר הקהל : בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הַמְּבָרָךְ: כשמנגן החזן 'המברך' יאמר הקהל : קיג:ב יְהִי שֵׁם יי מְבָרָךְ מְעַתָּה וָעֶד-

עוֹלָם:

קהל והחזן יחדיו : בְּרוּךְ יי הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בְּדַבְּרוֹ מַעְרִיב עַרְבִים
בְּחֻכְמָה פּוֹתַח שְׁעָרִים וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת-הַזְּמַנִּים
וּמַסְדֵּר אֶת-הַפּוֹכְבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרַקִּיעַ פְּרָצוֹנוֹ: בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה
גּוֹלֵל אֹר מִפְּנֵי-חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי-אֹר: וּמַעְבִּיר יוֹם וּמַבִּיא לַיְלָה
וּמְבַדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה יי עֲבָאוֹת שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיִם תָּמִיד יְמַלּוֹךְ
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: ¹⁸ ¹⁹ בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּעְרִיב עַרְבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אָהֲבַת: תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים

18 בלילי שלש רגלים (גם כשחל בשבת) מוסיפים כאן מערבות.

19 The service for both days of the festival differs from the corresponding prayers for the festivals by the fact that there are no מערבות, or special פיוטים. The reason for the omission is... that many worshippers have fasted on the Eve of the festival. (The World of Prayer Volume II pg. 175)

אוֹתָנוּ לְמַדָּת: עַל-כֵּן יי אֱלֹהֵינוּ בְּשֹׁכְבָנוּ וּבְקוֹמָנוּ נְשִׁיחַ בְּחֻקֶיךָ
וְנִשְׂמַח בְּדַבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְךְ יָמֵינוּ
וּבָהֶם נִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה: וְאַהֲבָתְךָ אֶל-תְּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: ²⁰ בְּרוּךְ אַתָּה
יי אוֹהֵב, עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של חזן.

להשלמת רמ"ח תיבות בקיש מקדימים אמירת 'אל מלך נאמן ביחיד או בציבור. ויש משלימים את חשבון

רמ"ח בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של חזן, שי'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן

דברים ו:ד

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי ו אֶחָד:

בלחש בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

דברים ו:ה-ט וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ

וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוֹמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם

לְאוֹת עַל-יְדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ:

דברים יא:יג-כא וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּן אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי
מִטֶּר-אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפֹּת דְגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאֶכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ: הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְיָ בְּכֶם וְעָצַר
אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהִיאַדְמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאֶבַדְתֶּם מִהָרָה
מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבַרֵי אֱלֹהֵי עַל-לִבְבְּכֶם
וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ:

הרב הקורא שמע

בטעמים מרים קולו מילמען ירבו עד יאמתי לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:

במדבר טו:לד-מא וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל-צִיצִית הַכָּנָף פְּתִיל
תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְיָ
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

אומרו הקהל עם הרב הפסוק האחרון וכן החזן.

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לְהִיזֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

יש לצרף 'אלהיכם' ל'אמתי', אכן יתן ריוח מעט שלא יבולע האל"ף. חזן מרים קולו במילה 'אמתי'
ואינו כופל יד' אלדיכם אמתי. לפיכך חזן אומר פרשת ציצית עם הרב כדי שישמוך 'אמתי' ליד' אלדיכם,
ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

אֲמַת וְאַמוּנָה כָּל-זֹאת וְקָיָם עָלֵינוּ כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זולָתוֹ

וְאַנְחָנוּ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ: הַפּוֹדְנוּ מִיַּד-מְלָכִים מִלְּכָנוּ הַגּוֹאֲלָנוּ מִכַּף כָּל-

הָעָרִיצִים: הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גָּמוּל לְכָל-אוֹיְבֵי נַפְשָׁנוּ:

איוב ט:י הָעֹשֶׂה גְדֻלוֹת עַד-אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד-אֵין מִסְפָּר: תהלים סו:ט הַשֵּׁם

נַפְשָׁנוּ בְּחַיִּים וְלֹא-נָתַן לְמוֹט רַגְלָנוּ: הַמְדַרְיָכָנוּ עַל-בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם

קַרְנָנוּ עַל כָּל- שֹׁנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה-לָנוּ נְסִים וְנִקְמָה בַּפְּרָעָה אוֹתָת וּמוֹפְתִים

בְּאֲדַמַת בְּנֵי-חָם: הַמָּכָה בְּעֶבְרַתּוֹ כָּל-בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם וַיּוֹצֵא אֶת-עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוֹת עוֹלָם: ²¹ הַמַּעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גְּזְרֵי יַם-סוּף אֶת-
רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת-שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתֵהוֹמוֹת טַבַּע: וַרְאוּ בְנָיו גְּבוּרַתּוֹ שֶׁבָחוּ וְהוֹדוּ
לְשִׁמּוֹ: וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם: מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנּוּ

שִׁירָה

בְּשִׁמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ

בלילי שלש רגלים (גם כשחל בשבת)

מוסיפים כאן מערבות ומסיימים

(בגילה ברנה בשמחה רבה ואמרו כלם -)

כלם -

חזן וקהל שמות טו:יא

מִי-כִמְכָה בְּאֵלֶם יְיָ מִי כִמְכָה נְאֻדָּר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְּלֹא:

²² חזן מַלְכוּתְךָ רְאוּ בְּנֵיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה

בשלש רגלים (גם כשחל בשבת)

מוסיפים כאן מערבות ומסיימים

(זה צור ישענו פצו פה ואמרו

-)

טו:ב. זֶה אֵלֵי עָנּוּ וְאָמְרוּ -

חזן וקהל טו:יח יי ו ימלך לעלם ועד:

21 בשביעי ושמיני של פסח יש קהילות שמנגנים 'המעביר בניו' בניגון מיוחד.

22 בשבת שמוציאין שני ס"ת (ראש חודש, שבת חנוכה, ארבע פרשיות [שקלים, זכור, פרה, חודש]), מנגנים בניגון מיוחד.

חזן²³ וְנֹאמֶר: ירמיה לא: כִּי־פָדָה יְיָ אֶת־יַעֲקֹב וַגָּאֵלוּ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ:

²⁴ בלילי שלש רגלים (גם כשחל בשבת) מוסיפים כאן מערבות ומסיימים.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

בשבתות שמוציאין ב' ס"ת, וכן בשבתות אלול ובימים נוראים מנגן החזן השכיבנו, (ויש מתחילים מיוחדגן בעדנו).
הַשְּׂכִיבֵנו יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּכָנוּ לְחַיִּים וּפְרוֹס עָלֵינוּ
סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ וְתַקַּנְנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: וְהִגֵּן
בְּעַדְנוּ וְהִסֵּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דָּבָר וְחָרֵב וְרָעַב וְיָגוֹן וְהִסֵּר שָׁטָן מִלְּפָנֵינוּ
וּמֵאַחֲרֵנוּ וּבְצֵל כְּנַפְיֶךָ תִּסְתַּיְרֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמְצִילָנוּ אַתָּה כִּי אֵל
מֶלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה וְשָׁמוֹר צִאתָנוּ וּבּוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מַעֲתָה וְעַד־
עוֹלָם: וּפְרוֹס עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ: ²⁵ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ²⁶ פּוֹרֵס סֶפֶת שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלַם:

²⁷ הקהל אומר 'ושמרו', והחזן חוזר עליו בקול רם ובנעימה.

שמות לא: טז-יז וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל ²⁸ אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם

23 בשבת שמוציאין שני ס"ת (ראש חודש, שבת חנוכה, ארבע פרשיות [שקלים, זכור, פרה, חודש]), מנגנים בניגון מיוחד.

24 מנהג אשכנז is to conclude with 'מלך צור ישראל וגאלו', while according to מנהג פולין one recites 'גאל ישראל' as usual. This is one instance where מנהג פולין still practices the ancient מנהג אשכנז and ארץ ישראל does not.

25 בלילי שלש רגלים (גם כשחל בשבת) מוסיפים כאן מערבות.

26 נוסח אשכנז is 'נוסח ספרד', פּוֹרֵס is 'הפּוֹרֵס' 26

27The על פי קבלה is to stand for ושמרו, is very old and may have originated מנהג.

28 אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת. ר"ת אהל דילפינן מלאכת שבת מאהל מועד (שבת מט:): בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הָיָה. ר"ת ביאה שביאתו של תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת (כתובות סב:): אֹת הָיָה לְעַלְמֵי כִּי. ר"ת אהלך על שם וַיִּדְעָתָ כִּי־שָׁלוֹם אֶהְיֶה (איוב ה: כד), דדרשינן מינייה (שבת לד.) הדלקת נרות בליל שבת: (בעל הטורים)

בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֹלָם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יי
אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּנְפֹּשׁ:²⁹ שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ:

בלילי שלש רגלים	תהלים פא:ד	כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה
ויקרא כג:מד	תקעו בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶה לַיּוֹם	יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מַעֲדֵי יי אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	חֲגֹנּוּ: כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא	לְטַהֵר אֶתְכֶם
	מִשָּׁפֵט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב :	מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם
בלילי ראש השנה	בליל יום כפור	לִפְנֵי יי תְּטַהֲרוּ:
	ויקרא טז:ל	

חזן כורע ³⁰ יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ זִוְקָף שָׁמַיָּה רַבָּא (קהל אָמֵן) בְּעֹלְמָא דִּבְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבַיּוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב: וְאָמְרוּ חזן כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שָׁמַיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעֹלָם וּלְעֹלְמֵי עֲלְמֵיָא וּבְנֵי שִׁמְעָה אַחֲרַת מוֹסִיפִים יִתְבָּרַךְ

חזן כורע ³¹ יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שָׁמַיָּה דְקַדְשָׁא חזן כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אֹמֵר עִמּוֹ (ולא
לאחריו).

לְעֹלָא (בלילי ראש השנה ויום כפור מוסיפים וּלְעֹלָא) מִכָּל-בְּרַכָּתָא וְשִׁירָתָא תְּשַׁבַּחְתָּא
וְנַחֲמָתָא

דְאָמִירָן בְּעֹלְמָא: חזן כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

בליל א' דראש חודש מכריזים 'יעלה ויבא':

בליל ב' דראש חודש, וכן אם יש רק יום אחד של ראש חודש, מכריזים 'ראש חדש'

29 אמר ריש לקיש, נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר: 'שבת וינפש':
כִּיֹּן שְׁשַׁבַּת וַיִּבְרָךְ נָפֶשׁ. (גמ' תענית כז:)

30 בשבת שני ספרי תורה יש ניגון מיוחד. יש נוהגים לנגן את הקדיש בליל יום טוב בניגון חול. (וכשחל בשבת
בניגון שבת) ויש נוהגים לנגדו בניגון יום טוב (וכשחל בשבת עוברים לניגון שבת ב'יתברך'). בימי אלול סוף
הקדיש נאמר בניגון המסולסל דמוי התקיעות. בליל ראש השנה שחל בשבת עוברים לניגון שבת מ'יתברך'.

31 החזן מנגן סוף הקדיש בניגון של ימים נוראים משבת נחמו עד יום כפור.

בשלש רגלים ובימים נוראים אומרים כאן שמונה עשרה,
של שלש רגלים (עמ' 662), של ראש השנה (עמ' 203), של יום כפור (עמ' 813).

עמידה של ערבית לשבת

תהלים נא:טז אֲדַנִּי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

כורע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחֲוֶה אֶתְּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן
גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי
בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

בשבת שובה: זְכַרְנוּ לַחַיִּים מֶלֶךְ חַפֵּץ בַּחַיִּים וְכִתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַן אֱלֹהִים

חַיִּים:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: כורע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחֲוֶה אֶתְּךָ יְיָ מִגֵּן אַבְרָהָם:

אֶתְּךָ גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדַנִּי מְחַיֶּה מֵתִים אֶתְּךָ רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד שחרית של יום ראשון של פסח מוסיפים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים

וְרוּפָא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אַמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר: מִי כְמוֹךָ
בְּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה-לָךְ מֶלֶךְ מַמִּית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בשבת שובה: מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחָמִים זוֹכֵר יְצוּרֵיוֹ לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וּקְדוּשֵׁים בְּכָל-יוֹם יְהַלְלוּךָ סְלָה: בְּרוּךְ

אַתָּה יְיָ הָאֵל (בשבת שובה: הַמֶּלֶךְ) הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה קִדְשֵׁת אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ

וּבִרְכָתוֹ מִכָּל-הַיָּמִים וּקְדִשְׁתוֹ מִכָּל-הַזְּמַנִּים וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ:

בְּרֵאשִׁית ב:א-ג³² וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: ³⁴וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר

³²אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי, אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר 'ויכלו', דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו', מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר: 'ויכלו אל תקרי ויכלו אלא ויכלו... אמר מר עוקבא, כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו', שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו, 'וסר עונך וחסאתך תכפר': (ישעיה ו:ז). (גמ' שבת קיט:)

³³אמר רבי יהושע בן לוי, כל מעשה בראשית, בקומתו נבראו, בדעתו נבראו, בצביונם נבראו, שנאמר: 'ויכלו השמים והארץ וכל צבאם': אל תקרי 'צבאם' אלא צביונם. (גמ' חולין ס.)

³⁴ויכלו אלהים. תרגום ירושלמי 'וחמד ה'''. וזהו שאמרו 'חמדת ימים אותו קראתי' (תפילת שבת): בפרשת ויכלו ג' פעמים מלאכתו כנגד ג' מלאכות ששבת מהם, שמים וארץ וים (ב"ר יב:ה). ולא כתיב ביום השביעי ויהי ערב ויהי בקר, לפי שמוסיפין מחול על הקודש (עיין ב"ר ט:יד): (בעל הטורים)

עֲשֵׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מְכֹל-
מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים וּלְעֲשׂוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצָה בְּמִנוּחָתָנוּ: קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתַן חֶלְקֵנוּ
בְּתוֹרָתֶךָ שִׁבְעֵנוּ מְטוֹבָךָ וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהַר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמֶּת:
וְהִנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קִדְּשֶׁךָ ³⁵ ³⁶ וַיִּשְׂמְחוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל
אֲהָבֵי שְׁמֶךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

רְצָה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם וְהַשֵּׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתֶךָ
וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וְתַפְלָתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וְתִהְיֶה לְרָצוֹן
תְּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים "יעלה ויבא":

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וַיָּבֹא וַיִּגַּע וַיִּרְאֶה וַיִּרְצָה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֵד וַיִּזְכֹּר
זְכוּרֵנוּ וּפְקֻדוֹנֵנוּ וּזְכוּרֹן אֲבוֹתֵינוּ וּזְכוּרֹן מְשִׁיחַ בֶּן-דָּוִד עֲבָדֶךָ וּזְכוּרֹן יְרוּשָׁלַם עִיר
קִדְּשֶׁךָ וּזְכוּרֹן כָּל-עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִּיטָה וְלִטּוֹבָה וּלְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים
וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

35 נוסח ארץ ישראל העתיק וגם מקבל בידי גאוני בבל (עיין כת"י הגניזה, רב עמרם גאון, רב סעדיה גאון) הוא
ו'ישמחו ישראל אוהבי שמך, לקוח בעיקרו מדברי נעים זמירות ישראל ו'ישמחו כל-חוסי בך לעולם ירגנו ותסד
עלימו ויעלצו בך אהבי שמך' (בתהלים ה: יב), הוא נוסח הקדמון המנהג לאומרו היה קיים בכל ארצות אירופה.
בני כל הארצות, מלבד ספרד, נהגו לומר ו'ישמחו', עד שנשמט הנוסח מסידוריהם:

"ורגילין לסיים ו'ישמחו בך ישראל אוהבי (את) שמך וכו', וכן ברוב סידורים." (ספר מנהגים לר"א טירנא)
until approximately 1650. Most current סידורי אשכנז which appears in all נוסח ו'ישמחו ישראל אוהבי שמך'
of נוסח הספרדים ו'ישמחו בך ישראל מקדשי שמך' (בא/בו/בם) have adopted the סידורים.

36 לפי נוסח פולין אומרים: ו'ינוחו בך ישראל מקדשי שמך:

לראש חודש : ראש החודש הזה | לפסח : חג המצות הזה | לסכות : חג הסוכות הזה
זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים ובדבר ישועה
ורחמים חוס וחנו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי אל מלך חנון ורחום
אתה:

ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים: ברוך אתה יי המחזיר שכנתו
לציון:

כורע מודים אנחנו לך שאתה הוא זוקף יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם
ועד: צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: נודה לך ונספר
תהלתך על-חיינו המסורים בידיך ועל-נשמותינו הפקודות לך ועל-
נסיך שבכל-יום עמנו ועל-נפלאותיך וטובותיך שבכל-עת
ערב ובקר וצהריים: הטוב כי לא- כלו רחמיך והמרחם כי לא-תמו
חסדיך מעולם קוינו לך:

בחנוכה אומרים כאן על הנסים :

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בימי מתתיהו בן-יוחנן כהן גדול חשמוני ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על-
עמך ישראל להשפיתם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה ברחמיך הרבים

עֲמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם רַבַּת אֶת־רִיבָם דָּנַתְּ אֶת־דִּינָם נִקַּמְתָּ אֶת־נַקְמָתָם: מִסֵּרְתָּ
גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעֻשִׁים וְטַמְאִים בְּיַד טְהוּרִים וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים
וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ: וְלֵךְ עֲשֵׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ וְלַעֲמֹךָ יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂיתָ
תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפְרָקָן כְּהִיּוֹם הַזֶּה: וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בְנֵיךָ לְדַבֵּר בֵּיתְךָ וּפָנּוּ אֶת־הַיְכָלְךָ
וְטִהְרוּ אֶת־מִקְדָּשְׁךָ וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בַּחֲצֵרוֹת קִדְשֶׁךָ וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלַי
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

וְעַל־כֵּלָם יִתְבָּרַךְ וַיִּתְרוֹמַם שִׁמְךָ מִלְּכַנּוֹ תַמִּיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת שובה : וכתוב לחיים טובים בני ברייתך:

וְכָל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה וַיִּהְיֶה אֶת־שִׁמְךָ בְּאַמַּת הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ וְעִזְרָתָנוּ

סֵלָה:

כורע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אֶתְּהָ זִוְקָף יֵי הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלֵךְ נֹאֶה לְהוֹדוֹת:

שָׁלוֹם רַב עַל־יִשְׂרָאֵל עֲמֹךָ תְּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אֲדוֹן

לְכָל־הַשָּׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרַךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־

שָׁעָה בְּשִׁלּוֹמְךָ:

לפניך אנו וכל-עמך בית

ברוך אתה יי המברך

ישראל לחיים ולשלום:

את-עמו ישראל בשלום:

ברוך אתה יי עושה

בשבת שובה : [בחזרת השיץ הקהל מקדים אמירת 'בספר... לפני החזן]:

השלום:

בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה נזכר ונכתב

אלהי נצר לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדם

ונפשי כעפר לכל תהיה: פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדף נפשי:

וכל-החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם: עשה

למען שמך עשה למען ימינך עשה למען קדשך עשה למען

תורתך: תהלים ס: למען יחלצון ידיך הושיעה ימינך ועננו וענגני:

יט:טו יהיו לרצון ו אמרי-פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגאלי: פוסע לאחריו ג

פסיעות ואומר : עשה שלום במרומי הוא יעשה שלום עלינו ועל-כל-

ישראל: ואמרו אמן:

זוקף לאט ואומר :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו

בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמניות: מלאכי ג:ד וערבה ליי מנחת יהודה

וירושלם כימי עולם וכשנים קדמניות:

אומרים 'ויכלו' בקול רם מעומד, וטוב לאומרו ביחד בציבור (שו"ע רסח, ז). אין החזן מחזיר התפלה אבל אומר ברכה מעין שבע, ואומר תחלה 'ויכלו' בקול רם והקהל עונים עמו.

חזן והקהל יחד בנעימה בראשית ב:א-ג³⁷ וִיכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: וַיְכַל

אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל-

מְלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי

בּוֹ שָׁבַת מְכַל-מְלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים וְלַעֲשׂוֹת:

במקום חזרת התפלה, מברך החזן ברכת מעין שבע. החזן כורע כמו בתחילת שמונה עשרה. (אומרים כל זאת גם בשבת שאחר יום טוב וכן ביום טוב שחל בשבת, אף בליל ראשון של פסח, ואין מזכירין בה של יום טוב. בבית חתנים ואבלים אין אומרים אותה ולא בכל מקום שמתפללים באקראי.)

חזן כורע בְּרוּךְ חזן משתחוה אֶתְּהָ חזן זוקף יי אומרים ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ

וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל

הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא יד:יט³⁸ אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָ שָׁמַיִם וְאָרֶץ: אין אומרים אמן כאן.

קהל ואחר' חזן מְגִן אָבוֹת בְּדַבְּרוֹ מְחִיָּה מְתִים בְּמֵאֲמָרוֹ הָאֵל (מר"ה עד יו"כ:

37 An individual may always recite ויכלו, whether orening alone or joining the ציבור too late to hear it. The חזן writes one who missed reciting ויכלו with the ציבור, should recite it on his own and *not* with someone else.

38 אָמַר רַבִּי זְכַרְיָה מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָא, בִּיקְשׁ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהוֹנָה מִשָּׁם. שְׁנָאֲמַר: וְהוּא כְּהֵן לְאֵל-עֲלִיּוֹן: כִּינּוֹן שֶׁהַקָּדִים בְּרַפְתָּ אַבְרָהָם לְבְרַפְתָּ הַמְּקוֹם, הוֹצִיאָה מֵאַבְרָהָם. שְׁנָאֲמַר: וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל-עֲלִיּוֹן קִנְיָ שָׁמַיִם וְאָרֶץ: . . . וּמֵיִנֵּי דְקַתִּיב: וְהוּא כְּהֵן לְאֵל-עֲלִיּוֹן: הוּא כְּהֵן, וְאִין זָרְעוּ כְּהֵן. (גמ' נדרים לב:)

39 בשבת חזן יש נוהגים לנגן בניגון עצב.

הַמִּלֵּךְ) הַקְדוֹשׁ שָׁאִין כְּמוֹהוּ הַמְנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קְדֻשׁוֹ כִּי בָּם רָצָה
לְהַנְיֵחַ לָהֶם: לְפָנָיו נִעְבַּד בְּיִרְאָה וּפְחַד וְנוֹדָה לְשִׁמּוֹ בְּכָל-יוֹם תָּמִיד מֵעַיִן
הַבְּרָכוֹת: אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבַּת וּמְבַרֵּךְ שְׁבִיעֵי
וּמְנִיחַ בַּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשָּׁנֵי עֲנַג זָכָר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:

חזו אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה בְּמִנוּחָתָנוּ: קְדֻשָּׁנוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ
בְּתוֹרָתֶךָ שְׁבַעְנוּ מִטוֹבֶךָ וְשִׂמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהַר לִבָּנוּ לְעַבְדֶּךָ בְּאֵמֶת:
וְהַנְחִילָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קְדֻשָּׁךָ ⁴⁰ וְיִשְׂמְחוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל
אֲהַבֵי שְׁמֶךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבַּת:

במדבר יד: ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר:

תהלים כה: זכר-רחמיך יי וחסדיך כי מעולם קמה:

חזו כורע ⁴¹ יתגדל ויתקדש זוקף שמייה רבא (קהל אמן) בעלמא דברא כרעותה

וימליך מלכותה בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן

קריב: ואמרו חזו כורע אמן: (קהל אמן)

40 לפי נוסח פולין אומרים: ויגדלו בך ישראל מקדשי שמך:

41 בשמחת תורה מנגנים קדיש תתקבל בניגון מועדי השנה.

יְהִי שְׁמֵיךָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא וּבְנִשְׁמָה אַחֲרֵת מוֹסִיפִים יִתְבָּרַךְ

חזן כורע יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא

וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵיךָ דְקֻדְשָׁא חזן כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיבוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא

לאחריו).

לְעֵלָא (בלילי ראש השנה ויום כפור מוסיפים וְלְעֵלָא) מְכַל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא

וְנַחֲמָתָא

דְּאִמְרֵן בְּעֵלְמָא: חזן כורע וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קהל: קִבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ:

תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל-יִשְׂרָאֵל קִדְּם אַבוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא: וְאִמְרוּ אָמֵן:

(קהל אָמֵן)

תהלים קיג:ב קהל: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרַךְ מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

יְהִי אֱלֹהֵי רַבָּא מִן-שְׁמֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל

אָמֵן)

קכא:ב קהל: עֲזָרֵי מַעַם יְיָ עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ:

חזן פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת

פונה לשמאלו ואומר עֲשֵׂה שְׁלֹום בְּמְרוֹמָיו פונה לימינו ואומר הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלֹום עֲלֵינוּ

ושוחה לפניו ואומר וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

במה מדליקין⁴²

בכל ליל שבת,⁴³ וביום טוב שמתחיל בשבת, ושבת חול המועד אומרים יבמה מדליקין (בניגון שאומרים

המשניות)

אבל אין אומרים אם⁴⁴ יום טוב (ראשון או שני) חל ביום ששי, ואין אומרים בליל יום כפור כל עיקר.

משנה שבת פרק ב'

במה מדליקין ובמה אין מדליקין?

אין מדליקין לא בלקש, ולא בחסן, ולא בכלך, ולא בפתילת האידן,

ולא בפתילת המדבר, ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת, ולא בשעווה,

ולא בשמן קיק, ולא בשמן שרפה, ולא באליה, ולא בחלב.

נחום המדי אומר: מדליקין בחלב מבשל, וחכמים אומרים: אַחַד מְבַשֵּׁל

[עמידה] in order that people not follow the interpretation of the קראים to not allow any fire (i.e. lit candle(s)) in one's house on שבת. The מנהג of מנהג מגן אברהם, to recite במה מדליקין only after the end of ערבית, pointing out that "the kinds of wicks and oils enumerated in במה מדליקין are no longer used in our part of the world." במה מדליקין was added to afford late comers every possible opportunity to finish their prayers before the rest of the congregation would disperse, so that they would not have to walk home alone from the synagogue in the dark (מנהגי מהר"ק). If one is able to recite במה מדליקין on שבת, then one should do so, even in a non-מנהג-גאון synagogue.

(The דם, advocated moving במה מדליקין to before ברכו, the logic being that then one could still fix the problems addressed in the משניות, if שבת had not begun. In ליטא, based on this, במה מדליקין was shifted to before ברכו. In Western Europe, however, the old מנהג of saying it after ברכו did not change.)

⁴³מנהג רינוס כדעת המחבר בדבר זה, ולא כמנהג אושטרייך כדעת הרמ"א. (או"ח סימן ע"ר סעיף ב')

⁴⁴לפי שאין יכול לומר עשרתם שאין מעשרין ביום טוב. (משנה ברורה שם)

ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו.

אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר: אין מדליקין

בעטרן, מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל-השמנים: בשמן

שמשמין, בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן

פקועות, בעטרן, ובנפט. רבי טרפון אומר: אין מדליקין אלא

בשמן זית בלבד.

כל-היוצא מן העץ אין מדליקין בו, אלא פשתן. וכל-היוצא מן העץ

אינו מטמא טמאת אהלים, אלא פשתן. פתילת הבגד שקפלה ולא

הבהבה - רבי אליעזר אומר: טמאה היא, ואין מדליקין בה. רבי

עקיבא אומר: טהורה היא, ומדליקין בה.

לא יקב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר

בשביל שתהא מנטפת, ואפלו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר. אבל

אם חברה היוצר מתחלה - מתר, מפני שהוא כלי אחד. לא ימלא אדם

קַעֲרָה שָׁמֶן וַיִּתְּנָה בְּצַד הַנֵּר, וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפִּתִּילָה בְּתוֹכָהּ בְּשֶׁבִיל
שִׁתְּהָא שׁוֹאֵבֶת. וְרַבֵּי יְהוּדָה מִתִּיר.

הַמְּכַבֶּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתִּירָא מִפְּנֵי גוֹיִם, מִפְּנֵי לְסֻטִּים, מִפְּנֵי רוּחַ
רָעָה, אוֹ בְּשֶׁבִיל הַחֹלָה שְׁיִישָׁן, פְּטוּר. כָּחַס עַל הַנֵּר, כָּחַס עַל הַשָּׁמֶן,
כָּחַס עַל הַפִּתִּילָה, חֵיב. רַבֵּי יוֹסִי פּוֹטֵר בְּכֻלָּן, חוּץ מִן הַפִּתִּילָה,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פְּחָס.

עַל שְׁלֹשׁ עֶבְרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בְּשַׁעַת לִדְתָן: עַל שְׂאִינָן זְהִירוֹת
בְּנֻדָּה, בְּחֻלָּה, וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר.

⁴⁵ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לֹאמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֻׁכָה:
עֲשֶׂרְתֶּם? עֲרַבְתֶּם? הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר. סָפֵק חֲשֻׁכָה סָפֵק אֵינָה חֲשֻׁכָה -
אֵין מְעַשְׂרִין אֶת-הַנּוֹדָאִי, וְאֵין מְטַבִּילִין אֶת-הַכֵּלִים, וְאֵין מְדֹלִיקִין אֶת-
הַנְּרוֹת. אָבֵל מְעַשְׂרִין אֶת-הַדְּמָאִי, וּמְעַרְבִין, וְשׁוֹמְנִין אֶת-הַחֲמִין.

⁴⁵אמר רבה בר בר חנה, הא דאמרי רבנו, שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה:
עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר. ספק חשכה ספק אינה חשכה -
(גמ' גיטין ו:)

ואחר שאמר החזן עד 'החמין' בלחש עם הקהל,
מסיר הטלית והולך למקומו הקרוב יותר לפתח ומקדש שם על היין: (דברי קהלת)
קידוש ליל שבת ושבת חול המועד^{47 46}

אחר אמירת 'במה מדליקין' קודם אמירת 'אמר רבי אליעזר', החזן מקדש על היין, וקטנים שלא הגיעו למצוות שותים את היין. כשאין אומרים 'במה מדליקין', מקדש החזן תיכף אחר קדיש 'יתקבל'. מקדשין בבית הכנסת בכל לילי שבת ולילי יום טוב וראש השנה (עמ' 021), חוץ מלילות הראשונות של פסח וליל יום כפור. וזה נוסח הקידוש:
אם יש 'מורה מורינו הרב' לא מזכירים 'כהנים':

סְבָרִי [בְּרִשׁוֹת מוֹרָה מוֹרֵינוּ הַרַב או כְּהָנִים] מְרַנֵּן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בְּנוֹ

וְשַׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָנוּ זְכוֹרֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כִּי הוּא יוֹם

תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ זְכוֹר לִיציאת מצרים: כִּי-בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ

מִכָּל-הָעַמִּים: וְשַׁבַּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָתָנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ

הַשַּׁבָּת:

קידוש ליל שלוש רגלים

עיין גמ' פסחים דף ק.:

46

47

recited by the חזן in the

synagogue, has its origin in the period when strangers were given their שבת meal in a room adjoining the synagogue. The אבודרהם, writing in Spain early in the fourteenth century says; "As our predecessors have set up the rule, though for a reason which no longer exists, the rule remains unshaken."

עיי טושו"ע או"ח סי' רס"ט, 'דין הקידוש בבית הכנסת'. בקהילות אשכנז ופולין נהגו לקדש כדעת רבותינו הראשונים שבאשכנז. וכן נוהגים בארץ ישראל בבתי כנסת של יוצאי אשכנז, על פי הוראת מרן החזן אי"ש זצ"ל.

סְבִירי [בְּרִשׁוֹת מוֹרָה מוֹרִינוּ הָרַב אוּ כְהֲנִים] מְרַנֵּן וְרַבֵּנָן וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר-בָּנוּ מִכָּל-עַם וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל-

לְשׁוֹן וְקִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וַתִּתֵּן-לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה [בשבת] שְׁבֻתוֹת לְמְנוּחָה וְ

מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן: אֶת-יּוֹם [בשבת] הַשְּׁבֻת הַזֶּה וְאֶת-יּוֹם

שְׂמַחְתָּנוּ

חַג הַשְּׁבֻעוֹת הַזֶּה זְמַן

לילי ז-ח של פסח

לילי שמיני עצרת ושמחת תורה

מתן תורתנו

חג המצות הזה

שְׂמִינֵי חַג הָעֲצֵרֶת הַזֶּה

לילי סוכות

זמן חרותנו

זְמַן שְׂמַחְתָּנוּ

חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה זְמַן

לילי שבועות

[בשבת] בְּאַהֲבָה] מְקַרְא קֹדֶשׁ זָכָר לִיצִיאַת מִצְרָיִם: כִּי-בָנוּ בְּחֵרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְשָׁתָּ מִכָּל-

הָעַמִּים [בשבת] וְשַׁבָּת] וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁךָ [בשבת] בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן

הַנְּחַלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ [בשבת] הַשְּׁבֻת וְ] יִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים:

קידוש ליל ראש השנה

סְבִירי [בְּרִשׁוֹת מוֹרָה מוֹרִינוּ הָרַב אוּ כְהֲנִים] מְרַנֵּן וְרַבֵּנָן וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר-בָּנוּ מִכָּל-עַם וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל-לְשׁוֹן

וְקִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וַתִּתֵּן-לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת-יּוֹם [בשבת] הַשְּׁבֻת הַזֶּה וְאֶת-יּוֹם

הַזְּכָרוֹן הַזֶּה יּוֹם תְּרוּעָה [בשבת] זְכָרוֹן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה] מְקַרְא-קֹדֶשׁ זָכָר לִיצִיאַת

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלֵּל שְׁמִיָּה דְקַדְשָׁא יתום (קטן) כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אוֹמֵר עִמוּ (ולא

לאחריו).

לְעֵלָא מְכַל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא

וְדַאֲמִירָן בְּעֵלְמָא: יתום (קטן) כורע וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן-שְׁמַיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל

אָמֵן)

יתום (קטן) פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת

פונגה לשמאלו ואומר עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו פונגה לימינו ואומר הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ

ושוחה לפניו ואומר וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

בשבתות שבין יום שני של פסח לעצרת סופרים כאן את העומר (עמי 49) קודם עלינו.

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שְׁלֵא עָשָׂנוּ

כְּגוֹיֵי הָאָרְצוֹת וְלֹא שְׁמָנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה: שְׁלֵא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם

וְגִרְלָנוּ כְּכָל-הַמוֹנָם: שְׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק יִשְׁעִיהָ מֵהַכּ וּמִתְפַּלְלִים אֶל-

אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאִנְחָנוּ כורע כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים זִקְרָךְ לְפָנֶיךָ מַלְכֵי

הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁהוּא נֵאִיג נוֹטָה שְׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ וּמוֹשֵׁב יְקָרוֹ

בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֵזוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד: אָמֵן

מִלְּפָנֶיךָ אָפֶס זִוְלָתוֹ כְּפָתוֹב בְּתוֹרָתוֹ: דְּבָרִים דְּלֹט וְיִדְעָתָּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-

לְבַבְךָ כִּי יִי הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

עַל-כֵּן נִקְוָה לָךְ יִי אֱלֹהֵינוּ לְרֹאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֶרֶת עֲזָךְ לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים

מִן-הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכְרְתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי: וְכָל-בְּנֵי
 בָּשָׂר יִקְרְאוּ בְשִׁמְךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל-רְשָׁעֵי אֶרֶץ: יִכִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל-יְוֹשְׁבֵי
 תֵּבֵל כִּי לָךְ יִשְׁעִיהָ מֵהַכּוֹכָבִים תִּכְרַע כָּל-בְּרֵךְ תִּשָּׁבַע כָּל-לְשׁוֹן: לְפָנֶיךָ יִי אֱלֹהֵינוּ
 יִכְרְעוּ וַיִּפְלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יִקָּר יִתְנֹנוּ: וַיִּקְבְּלוּ כָּל־אֶת-עַל מַלְכוּתְךָ וְתִמְלֹךְ
 עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלָּךְ הִיא וְלְעוֹלָמֵי עַד וְתִמְלֹךְ
 בְּכָבוֹד:

לפי המנהג הקודם באשכנז לא אמרו כלל פסוקים אחר עלינו:
 (כַּכְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ: שְׁמוֹת טו:יח יי | וְיִמְלֹךְ לְעַלְמֵם וָעֶד:

וְנֶאֱמַר: זְכוּרִיהָ יִי לְמַלְךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִי אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:

זמר ייגדלי נאמר בקהילות רבות בליל שבת בקול נעים ובישיבה

יש ניגונים שנתייחדו ליום טוב ולראש בשנה. (בליל יום כפור שרים ייגדלי ויאדון עולם בניגוני ימים נוראים.)

The additional hyphens and lines are from 'מחזור מכל השנה' (פפד"מ) 2271 (פפד"מ) יחיאל ב"ר ברוך
 the

52 יִגְדַל אֶל-הַיָּם חַי וַיִּשְׁתַּבַּח נִמְצָא וְאִין עֵת וְאֶל-מְצִיאוֹתוֹ:

אֶחָד - וְאִין יְחִיד בְּיַחֲדוֹ נַעֲלָם וְגַם אִין סוּף לְאַחַד-דּוֹתוֹ:

אִין לוֹ דְּמֹת הַגּוֹף וְאִין-נֹ גוֹף לֹא נֶ-עֲרוּךְ וְאֶלִיו קָד-שָׁתוֹ:

קָדְמוֹן לְכָל-דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא רֵאשׁוֹן וְאִין רֵאשִׁית לְרֵא-שִׁיתוֹ:

52 יגדל was composed according to the Arabic meter, (the technique is that the words are sung together according to different rules (יתד etc.), and not according to their meaning). Although we apply Western melodies to it, we may not change the פיוט. The logic behind this is, that the פיוט relies on the singer's intelligence, to understand the meaning, although the phrases are not sung as simply as they could be.

ערבית and שחרית יגדל at the end of approximately four hundred years ago, was to recite יגדל (pg. 154). Eventually the מנהג disappeared, since the יגדל was not sung or said daily (עבודת ישראל). In some קהילות, יגדל (יום טוב ערבית) (מנהג פפד"מ) was still said on שבת ערבית it was also sung on שבת ערבית.

הֵנוּ אֲדוֹן, עוֹלָם לְכָל-נוֹצֵר יוֹרָה גְד־לָתוֹ וּמְלָכוּתוֹ:
שָׁפַע נְבוּ-אָתוֹ נָתַנוּ אֶל-אֲנָשֵׁי סִגְלָתוֹ וְתַפְאֶרְתּוֹ:
לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמ־שָׁה עוֹד נָבִיא וּמ־בֵּיט, אֶת-תְּמוּ-נָתוֹ:
תּוֹרַת אֲמַת נָתַן לַע־מוֹ אֵל עַל-יַד נְבִי-אוֹ נְ-אֲמַן בֵּיתוֹ:
לֹא י־חֲלִיף הָאֵל וְלֹא יִמִּיר דָּתוֹ לַעֲו־לָמִים לְזוּ-לָתוֹ:
צוֹפָה וַיֹּדֶעַ סֶת־רִינוֹ מִבֵּיט לְסוֹף דְּבָר בְּקֶד־מָתוֹ:
גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְ-עָלוֹ נוֹתֵן לְר־שָׁע רַע כְּר־שֶׁ-עָתוֹ:
יִשְׁלַח לְקַץ יָמִין מְשִׁי-חָנוֹ לְפָדוֹת מַח־כִּי קֶץ יִשׁוּ-עָתוֹ:
מִתִּים יַח־יָהּ אֵל בְּרַב־חֶסְדּוֹ בְּרוּךְ, עֲדִי-עַד שֵׁם תְּה־לָּתוֹ:

53 בליל ראשון של ראש השנה אומרים איש לרעהו:

לאשה

לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבִי:

נשים

לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבְנָה:

לאיש

לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּב:

אנשים

לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבוּ:

ועונה המתברך: גַּם אֶתָּה:

בליל שני של ראש השנה אחר התפלה מברך איש את רעהו בברכת: 'גוֹשׁ יוֹם טוֹב'.

בליל יום כפור רבים נשארים בבית הכנסת לאמירה משותפת של 'שִׁיר הַיְחודִי וְשִׁיר הַכְבוֹד'.

אין מקיפין בליל שמחת תורה עם ספרי תורה. (דברי קהלת)

53 עיין גמ' ראש השנה טז: 'אמר רבי כרוספדאי' ושיטות תוספות, רמב"ן, ראב"ד, וספר החינוך.

נוהגים בליל א' דר"ה שכל אחד אומר לחברו לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּב ואין להזכיר החתימה בר"ה דחיי עוה"ז שוין בכל אדם אלא דאע"פ שנכתב אם חוזר בעשי"ת נקרע הגז"ר ונכתב ונחתם ביוה"כ לטובה וזהו התועלת דאינו נחתם עד יוה"כ, ולכן אין לומר "ותחתם" אלא "תכתב". (בהגר"א תקפ"ב ס"ק כ"ד) (סידור אזור אליהו)

בשבת(ות) חנוכה שרים כאן 'מעוז צורי בבית הכנסת (עמי 733).

בליל ראשון של פסח אחר התפלה מאהל איש לרעהו : 'בויא גוטי או 'בויען זי גוטי (יבנה היטבי, בבנין בית המקדש
כלשון פיוט ההגדה החביב 'אלמעכטיגר גאט נון בויא דייך טעמפל שירתי - 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרובי).